

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 10. 2026. Issue 1.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem 782.

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 10. 2026. Issue 1. Podgorica, June, 2026.

Publishing this issue of MJSS was supported by the
Ministry of Science of Montenegro

Editor in Chief: Adnan Prekic

Managing Editor Assistant: Vukadin Nisavic

Editors: Zivko Andrijasevic, Dragutin Papovic, Ivan Tepavcevic, Milan Scekic.

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srdja Pavlovic, University of Alberta, CANAD

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ucg.ac.me

Prepress and print: Pro file – Podgorica

Circulation: 100 copies

Volume 10. 2026. Issue 1. Podgorica, June, 2026.

CONTENTS:

YUGOSLAVIA AS A LEADING NON-ALIGNED STATE IN THE UN SECURITY COUNCIL DURING INTERNATIONAL CRISES

Uros POPADIC.....p.7.

THEATRE AND THEATRICAL ART IN MONTENEGRO (1918–1946)

Nenad PEROSEVIC, Natalija MILIKIC.....p.39.

RELIGION AS SOCIAL CAPITAL: PROTESTANT CHURCHES AND EAST AFRICAN IMMIGRANT INTEGRATION IN FINLAND

ONDICHO Richard.....p.63

THE CRISIS OF CONDITIONALITY AND DEPRIVATION OF SUPPORT IN ENLARGEMENT POLICY: INSIGHTS FROM THE EUROPEAN UNION–TÜRKİYE RELATIONS

Murat Necip ARMAN, Önder CANVEREN.....p.105.

FRÉDÉRIC CHOPIN'S RECEPTION IN THE YUGOSLAV REGION

Tanja KNEZEVIC..... p.137.

REVIEW:

MONTENEGRO TWENTY YEARS LATER: BETWEEN PROMISES AND EXPECTATIONS – AN INTERDISCIPLINARY ANALYSIS OF POST-REFERENDUM DEVELOPMENT (2006–2026) – conference

.....p.167.

IGNORING HISTORY AS A SCIENCE- Book Review: Slobodan Tomović, Građanski rat u Crnoj Gori

Vukadin NISAVIC.....p.170.

KALE - NEW PERSPECTIVE ON THE OTTOMAN FORTRESSES IN MONTENEGRO - Book Review: Radojica Rašo Pavičević, Kale- Tvrdave Osmanskog carstva u Crnoj Gori

Jovan MANDIC.....p.175.

FROM IDEA TO POLITICAL ACTION - Book Review: Ivan Ejub Kostić, Između vere i nacije: Pokret Mladi muslimani 1939-1990

Belma BULJUBASIC.....p.179.

SARAJEVO IN THE RHYTHM OF URBANIZATION CHANGES - Book Review: Aida Ličina Ramić, Sarajevo u ritmu modernizacije

Amir DURANOVIC..... p.184.

A CONTROVERSIAL FIGURE IN THE LIGHT OF ARCHIVAL SOURCES – Book Review: Radoje Pejović, Pavle Đurišić – kontroverzni četnički vojvoda

Branislav RADULOVIC..... p.189.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS..... p.191.

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Sekretar redakcije: Vukadin Nišavić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević, Milan Šekić

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srđa Pavlović, University of Alberta, KANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ucg.ac.me

Priprema i štampa: Pro file – Podgorica

Tiraž: 100 primjeraka

Volume 10. 2026. Issue 1. Podgorica, June, 2026.

SADRŽAJ:

JUGOSLAVIJA KAO VODEĆA NESVRSTANA DRŽAVA U SAVJETU BEZBJEDNOSTI
UJEDINJENIH NACIJA TOKOM MEĐUNARODNIH KRIZA

Uroš POPADIĆ..... str.7.

POZORIŠTE I POZORIŠNA UMJETNOST U CRNOJ GORI (1918-1946)

Nenad PEROŠEVIĆ, Natalija MILIKIĆ.....str.39.

RELIGIJA KAO SOCIJALNI KAPITAL: PROTESTANTSKE CRKVE I INTEGRACIJA
IMIGRANATA IZ ISTOČNE AFRIKE U FINSKOJ

ONDICHO Richard.....str.63.

KRIZA USLOVLJAVANJA I GUBITAK PODRŠKE U POLITICI PROŠIRENJA:
SAZNANJA IZ ODNOSA IZMEĐU EVROPSKE UNIJE I TURSKE

Murat Necip ARMAN, Önder CANVEREN.....str.105.

RECEPCIJA FREDERIKA ŠOPENA U JUGOSLOVENSKOM PROSTORU

Tanja KNEŽEVIĆ..... str.137.

PRIKAZI:

CRNA GORA DVADESET GODINA KASNIJE: IZMEĐU OBEĆANJA I OČEKIVANJA
– INTERDISCIPLINARNA ANALIZA POSTREFERENDUMSKOG RAZVOJA (2006–
2026) - Naučna konferencija.....str.167.

IGNORISANJE ISTORIJE KAO NAUKE - Prikaz knjige: Slobodan Tomović,
Građanski rat u Crnoj Gori

Vukadin NIŠAVIĆ.....str.170.

KALE – NOVI POGLED NA OSMANSKE TVRĐAVE CRNE GORE - Prikaz knjige: Radojica
Rašo Pavićević, Kale- Tvrđave Osmanskog carstva u Crnoj Gori

Jovan MANDIĆ.....str.175.

OD IDEJE DO POLITIČKOG DJELOVANJA - Prikaz knjige: Ivan Ejub Kostić, Između
vere i nacije: Pokret Mladi muslimani 1939-1990

Belma BULJUBAŠIĆ.....str.179.

SARAJEVO U RITMU URBANIZACIJSKIH PROMJENA – Prikaz knjige : Aida Ličina
Ramić, Sarajevo u ritmu modernizacije

Amir DURANOVIĆ.....str.184.

KONTROVERZNA LIČNOST U SVJETLU ARHIVSKIH IZVORA – Prikaz knjige :
Radoje Pejović, Pavle Đurišić – kontroverzni četnički vojvoda

Branislav RADULOVIĆ.....str.189.

UPUTSTVA ZA AUTORE..... str.191.

Review

OD IDEJE DO POLITIČKOG DJELOVANJA

Prikaz knjige: Ivan Ejub Kostić, *Između vere i nacije: Pokret Mladi muslimani 1939-1990*, Akademska knjiga Novi Sad, 2025. godina, 336 str.

Belma BULJUBAŠIĆ

Fakultet političkih nauka – Univerzitet u Sarajevu

e-mail: belma.buljubasic@fpn.unsa.ba

Bosanskohercegovački javni i politički prostor isuviše je opterećen prošlošću, njenim različitim tumačenjima, selektivnim prikazima, kao i kolektivnim traumama stanovništva. Uzme li se u obzir kompleksna historija Bosne i Hercegovine, njena heterogena struktura stanovništva i potpuno suprotstavljeni kolektivni narativi, jasno je zbog čega prošlost i dalje predstavlja jedno od ključnih područja međuetničkih sukoba, političke instrumentalizacije i burnih društvenih rasprava.

Uprkos tome što je prošlost gotovo svakodnevna tema javnog i političkog života, brojne teme od izuzetnog značaja za razumijevanje složene historije Bosne i Hercegovine ostale su nedovoljno istražene ili su tek površno obrađene. O njima se često polemíše na osnovu dnevnopolitičkih interpretacija i dekonstektualizovanog i površnog čitanja historijskih izvora. Većina tih polemika ne temelji se na rezultatima relevantnih društveno-naučnih istraživanja. Upravo zbog toga knjiga *Između vere i nacije: Pokret Mladi muslimani 1939–1990*, autora dr. Ivana Ejuba Kostića predstavlja vrijedan naučni doprinos istraživanju jednog od vrlo važnih, ali dugo zanemarivanih poglavlja historije bosanskohercegovačkih muslimana. Knjiga je plod višegodišnjeg

arhivskog istraživanja i autorovog predanog i istrajnog rada na prikupljanju i kritičkoj analizi i interpretaciji historijskih izvora. Kostić se bavi temom koja je decenijama bila opterećena tendencioznim ideološkim interpretacijama i pojednostavljenim narativima, nastojeći je sagledati na temelju arhivske građe, relevantne literature i razgovora sa učesnicima pokreta. Time knjiga ne doprinosi samo boljem razumijevanju pokreta Mladi muslimani, već i širem razumijevanju odnosa između religije, nacionalnog identiteta i politike u Bosni i Hercegovini tokom 20. vijeka.

Na početku knjige, autor daje jasno definisan teorijski i pojamovni okvir u kojem detaljno kroz teoriju društvenih pokreta objašnjava šta je neophodno da bi se članovi jedne grupe mogli nazvati pokretom, kako dolazi do masovnije mobilizacije, koji su neophodni resursi da bi se ideja sprovela u pokret, koji su ciljevi i zadaci i kako uopšte funkcionišu društveni pokreti. Ovo poglavlje je posebno bitno za čitatelje. Omogućava im šire sagledavanje kontinuiteta samog djelovanja pokreta Mladi muslimani kroz različite društveno-historijske okolnosti, ali i kroz političke promjene u prošlom vijeku. Iako je pokret tokom svog postojanja prolazio kroz različite faze, mijenjao oblike djelovanja i suočavao se s brojnim izazovima, autor nam pokazuje da je riječ o kontinuiranom pokretu. Uprkos navedenim transformacijama, ipak je uspio zadržati svoju organizacijsku i idejnu povezanost.

U drugom poglavlju knjige, autor daje sažet prikaz bosanskohercegovačke historije, zadržavajući se na nekim ključnim događajima koji su imali snažan uticaj na položaj muslimanskog stanovništva. Historijski pregled ima važnu analitičku funkciju, jer pruža neophodan kontekst za potpunije razumijevanje političkih okolnosti u kojima nastaje ovaj pokret. Autor prikazuje politički i društveni položaj muslimana u Bosni i Hercegovini kroz historiju, promjene koje su nastale austrougarskom okupacijom, svjetskim ratovima i uspostavom obje Jugoslavije. I kako su ti procesi utjecali na oblikovanje njihovog političkog, nacionalnog i vjerskog identiteta. Takav pristup zapravo omogućava da se pokret sagleda kao odgovor na specifične društvene i historijske okolnosti, a ne kao izolovana pojava, čime se otvara prostor za potpunije razumijevanje njegovih ideja, ciljeva, ali i kasnijeg razvoja.

Pokret nastaje neposredno prije izbijanja Drugog svjetskog rata o kojem autor detaljno piše u svojoj studiji, kao i o ulozi muslimanske inteligencije i sveštenstva u vrijeme fašističke Nezavisne države Hrvatske. On navodi da je dio svjetovne inteligencije i alima pružio podršku ovoj tzv. državi. Međutim, značajan dio intelektualaca i prominentnih muslimana zastupao je autonomiju BiH okupivši se oko organizacije *el Hidaje*. Ova organizacija je značajna zbog niza rezolucija, od kojih je prva donesena 14.8.1941. nakon što su ustaške vlasti počele etničko čišćenje Srba, Roma i Jevreja, čime je počelo izražavanje neslaganja sa novouspostavljenom fašističkom vlasti.

Veza organizacije *el Hidaje* sa pokretom Mladih muslimana je vrlo zanimljiva. Ustaške vlasti nisu dozvoljavale formiranje bilo kakvih omladinskih organizacija u državi osim *Ustaške mladeži*, pa su Mladi muslimani postali neformalni podmladak *el Hidaje* čime im je omogućen dalji rad i aktivnosti. Također, autor naglašava da su se članovi organizacije i članovi pokreta često razilazili u stavovima, te je ovo bio jedini način da nastave svoje djelovanje. Najistaknutiji članovi Mladih muslimana bili su učenici i svršenci Prve muške realne gimnazije u Sarajevu. U knjizi se navodi da članovi pokreta nisu pristali na saradnju sa organizacijom Ustaška mladež, te da su zastupali stav da muslimani nisu ni Srbi ni Hrvati, te da je nacionalno izjašnjavanje iz političkih i špekulativnih razloga.

Iz tekstova istaknutih članova, koje je autor izabrao za analizu, jasno je da su islamski principi njihova vodilja, da imaju izrazito negativan stav prema imamima, odnosno prema islamskom sveštenstvu, da smatraju da muslimani gube svoj identitet jer su podlegli evropskim uticajima i da zastupaju holističko razumijevanje islama – islam nije samo religija, već je kompletan i sveobuhvatan sistem. Autor iscrpno predstavlja i autore i knjige koji su imali uticaj na članove, kako se širio pokret izvan Sarajeva, te koji su pokreti izvan BiH imali uticaj na njih, kao i autorske tekstove samih članova. Posebno značajna je tajna *Grupa A* pokreta Mladi muslimani koja je sastavljena od najpredanijih članova i bila je tajna za sve one koji nisu bili članovi.

Uspostavom komunističke vlasti počinju politički progoni i suđenja pripadnika pokreta, međutim treba navesti da su se najbrutalniji događaji desili u toku

1949. i 1950. godine. Neki od najistaknutijih pripadnika su osuđeni na smrt streljanjem, dok su drugima izrečene veoma visoke kazne. Autor koristi podatke Udbe iz 1949. godine u kojima se navodi da je 806 pripadnika bilo pod istragom i torturom, dok ih je 682 osuđeno. Treba naglasiti i da se Vakufski sabor Islamske vjerske zajednice ogradio od ovog pokreta, nazvavši ih „neprijateljskom terorističkom organizacijom“. Dio članova je emigrirao.

U vrijeme komunizma, pokret nije bio aktivan, iako su brojni članovi pisali tekstove u časopisima *Takvim* i *Preporod* pod pseudonimima, održavajući na taj način kontinuitet samog pokreta. Također, autor se u knjizi osvrće i na reakcije članova Mladih muslimana na nacionalnu odrednicu Musliman, kao i na reakcije muslimanske emigracije. Zanimljivo je da su članovi pokreta i u tom periodu stajali na pozicijama panislamizma. Posebno značajno je poglavlje u kojem autor analizira tri ključna djela Alije Izetbegovića – *Islam između Istoka i Zapada*, *Islamsku deklaraciju* i *Problemi islamskog preporoda*. Ovaj dio rada je posebno bitan u kontekstu devedesetih godina i formiranja nacionalne partije – Stranke demokratske akcije (SDA) što je bilo u potpunoj suprotnosti sa dotadašnjim stavovima Izetbegovića. Naime, njegovi stavovi iz perioda mladosti i djelovanja u socijalističkoj Jugoslaviji su u kontradikciji s njegovim kasnijim političkim angažmanom. Dok su raniji tekstovi i intelektualne pozicije bili obilježeni panislamističkim idejama i kritičkim odnosom prema samom konceptu nacionalne identifikacije, njegovo kasnije političko djelovanje kulminira u formiranju nacionalno profilisane političke stranke. Time se u praksi afirmiše upravo onaj oblik političke organizacije koji je ranije problematizovao. Autor navodi i da je u stranku otvorio i za sve one koje je u prethodnom periodu kritikovao – imame i nekadašnji komunistički kadar.

Spomenimo da autor u knjizi obrađuje i montirani proces i suđenje muslimanskim intelektualcima iz 1983, široj javnosti poznato kao Sarajevski proces u kojem je optuženo 13 muslimanskih intelektualaca za islamski fundamentalizam i kontrarevoluciju. U ovom procesu su osuđeni i neki od pripadnika Mladih muslimana.

Ovo istraživanje ima poseban značaj jer detaljno rekonstruiše društveno-političke okolnosti u kojima nastaje pokret Mladi muslimani, smještajući ga

u širi kontekst vremena obilježenog kolonijalnom dominacijom nad većim dijelom islamskog svijeta. Time se pokazuje da se procesi koji su oblikovali ovaj pokret ne odnose isključivo na muslimane u Bosni i Hercegovini, već na šire globalne tokove i intelektualne reakcije na položaj muslimanskih društava u prvoj polovini 20. vijeka. Autor jasno naglašava i dokazuje da Mladi muslimani nisu bili dio ustaškog pokreta, ali ni pripadnici Handžar divizije, čime se suprotstavlja čestim pojednostavljenim i zlonamjernim interpretacijama njihove uloge.

Knjiga obiluje imenima, podacima i anegdotama koje doprinose živopisnoj rekonstrukciji historijskih zbivanja, te ukazuje na kompleksne uloge brojnih aktera koji su djelovali u tom periodu. Naposljetku, centralna ovog ideja djela ogleda se u prikazu idejnog diskontinuiteta između početnih panislamističkih polazišta pokreta koji su bili prisutni sve do osamdesetih godina i njegovog kasnijeg političkog razvoja, koji je bio uslovljen promijenjenim historijskim okolnostima, raspadom Jugoslavije te širim političkim procesima u Evropi i svijetu, kada se otvorilo pitanje drugačijeg oblika političke artikulacije i nacionalnog organizovanja.